

Piotr Laskowski

KORUPCJA W SAMORZĄDZIE TERYTORIALNYM – PATOLOGIA WŁADZY CZY KOSZT TRANSFORMACJI?

Wprowadzenie

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia Polska dokonała ogromnego wysiłku na rzecz transformacji systemu gospodarczego w kierunku gospodarki rynkowej oraz wygenerowania wspólnot obywatelskich, jakimi niewątpliwie są jednostki samorządu terytorialnego. Początek XXI wieku z kolei przypada w Polsce na szczególny okres przemian społeczno-gospodarczych, tj. procesu integracyjnego z państwami Unii Europejskiej, budującym nieprzerwanie demokratyczny system zarządzania. Zmiana systemu społeczno-ekonomicznego w Polsce, jak również związana z nim ciągła przebudowa gospodarki narodowej wywołuje potrzebę wsparcia tych procesów przez prawidłowo funkcjonującą administrację rządową i samorządową.

Wydaje się, iż samorządność w Polsce znajduje się na pewnym rozdrożu. Każdy ze szczebli samorządu terytorialnego¹ ma do wykonania szereg zadań istotnych dla danej społeczności lokalnej i odpowiednich dla obszaru, jaki obejmuje. W momencie reaktywacji samorządu terytorialnego w Polsce zakładano, iż „ręka wolnego samorządu” zdoła uporządkować większość spraw. Dzisiaj martwimy się niewydolnością finansową wielu jednostek samorządowych, a przecież zjawiskiem równie groźnym jest korupcja na szczeblu lokalnym. Korupcja, o której tak wiele mówi się i pisze ostatnio w Polsce, w powszechnym odczuciu społecznym przeniknęła do wszystkich sfer zinstytucjonalizowanego życia w naszym kraju². Nie-

¹ Reaktywowany w maju 1990 r. samorząd terytorialny w Polsce przez osiem lat funkcjonował wyłącznie na najniższym, podstawowym szczeblu gminy. Dopiero od 1 stycznia 1999 r. utworzono jeszcze powiaty i województwa samorządowe.

² Według szacunków, tzw. „wartość detalicznego rynku łapówek” jest oceniana w Polsce na 5-7 miliardów dolarów. W prowadzonym przez Transparency International rankingu uczciwych i skorumpowanych krajów Polska od kilku lat zajmuje coraz wyższą pozycję i w roku 2004 znalazła się na 65 miejscu na świecie, najwyż-

rzetelność i nieuczciwość w życiu publicznym są występami, wynikające z nich nadużycia stanowią przeważnie karalne przestępstwa, a wszystkie prowadzą do destrukcji politycznego ładu wspólnoty obywatelskiej. Od tego problemu nie jest również wolny samorząd terytorialny w Polsce.

Korupcja i jej systemowe konsekwencje

Korupcja to nadużywanie władzy w celu uzyskania prywatnych korzyści³, zaś okazję do zachowań korupcyjnych stwarzają w sektorze publicznym stosunki między przedstawicielami władzy. Korupcja jest swego rodzaju patologią społeczną, która stoi w sprzeczności z systemem wartości akceptowanym w danej społeczności. W ujęciu definicyjnym za korupcję uznaje się „przyjmowanie lub żądanie przez pracownika instytucji państwowej lub społecznej korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za wykonanie czynności urzędowej lub za naruszenie prawa”⁴. Najczęściej do korupcji przyczyniają się:

- wadliwy (nieprzejrzysty i nieskuteczny) system prawny,
- źle działająca (niesprawna) administracja,
- uwikłanie gospodarki w politykę,
- chęć szybszego załatwienia sprawy,
- nieprzestrzeganie istniejących kodeksów zawodowych,

Korupcja może przyjmować różne formy i występować na wszystkich poziomach życia gospodarczego i społecznego. Trudno stwierdzić, które formy korupcji mają bardziej negatywne skutki lub występują częściej niż inne. Z punktu zagrożenia dla gospodarki za najważniejsze autor uznaje:

- łapownictwo (bierne i czynne),
- płatną protekcję,
- nepotyzm i kumoterstwo (nepotyzm oznacza nadużywanie przez określoną osobę zajmowanego stanowiska poprzez protegowanie krewnych: stanowi faworyzowanie oparte na pokrewieństwie. Natomiast kumoterstwo, to faworyzowanie oparte nie na pokrewieństwie, ale na powiązaniach nieformalnych. Nepotyzm i kumoterstwo, wpływają negatywnie na obsadzanie stanowisk, uzyskiwanie wpływów i pozycji w państwie i instytucjach publicznych. Protegowane są osoby, które najczęściej nie posiadają odpowiednich zdolności ani kwalifikacji. Traci na tym całe społeczeństwo),
- defraudację środków publicznych (niezgodne z prawem dysponowanie dobrem publicznym),

szym z krajów Unii Europejskiej. Należy równocześnie dodać, iż według ocen Banku Światowego korupcja pochłania około 5% produktu globalnego świata, a w krajach, w których jest szeroko rozpowszechniona, jej skutki przyrównuje się do dodatkowego – 20% podatku.

³ W Polsce na przełomie XX i XXI w. pojawiła się specyficzna forma korupcji, której cechą charakterystyczną jest uzyskiwanie korzyści dla formacji politycznej będącej aktualnie u władzy. Jest to częściowo związane z poczuciem „obowiązku” spłacenia kredytu, jakim dana formacja obdarzyła swojego przedstawiciela powierzając mu pełnienie funkcji w administracji rządowej lub samorządowej.

⁴ *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1978, s. 1018.

–handel wpływami (za handel wpływami uważa się czyny polegające na obiecywaniu, wręczaniu lub proponowaniu, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, komukolwiek, kto stwierdza lub potwierdza, że może w zamian za to wywrzeć niewłaściwy wpływ na podjęcie decyzji przez funkcjonariuszy publicznych. W Polsce wykształcił się nurt polegający na finansowaniu partii politycznych w zamian za zdobycie wpływów),

–lobbing polityczny (lobbing jest to sztuka skutecznego oddziaływania na urzędników i polityków, wpływ na ciała ustawodawcze w interesie określonych warstw, grup, instytucji, itp. głównie przez „urabianie” członków parlamentu. Lobbing ma powodować podejmowanie ważnych decyzji w ten sposób, aby były one zgodne z interesami zleceniodawcy lobbysty).

Korupcja przestała być zjawiskiem opisywanym jedynie przez prawników i etyków i obecnie stała się istotnym czynnikiem wpływającym na stan gospodarki⁵. Wysoka korupcja oznacza, iż administracja rządowa (i/lub samorządowa) funkcjonuje wadliwie, przez co zmniejsza szanse rozwoju kraju (i/lub regionu). U podłoża korupcji leży chęć pokątnego manipulowania przepływem publicznych środków i nieuprawnionego wykorzystywania publicznych zasobów. Oznacza to w praktyce, że trafiają one w ręce nie tych, którzy potrafiliby je najrzetelniej i najskuteczniej spożytkować, lecz tych, którzy potrafili zdobyć do nich dostęp sposobami nieuczciwymi.

Wzrastające w ostatnim okresie czasu zainteresowanie problematyką korupcji w Polsce jest wynikiem z jednej strony ujawniania kolejnych nieprawidłowości z udziałem osób piastujących funkcje publiczne⁶, z drugiej natomiast formułowania strategii mających powstrzymać nasilanie się zjawiska⁷. Oficjalnie z korupcją chcą walczyć wszystkie partie polityczne, jednakże większość ich pomysłów sprowadza się do zmian pozornych, których wspólną cechą jest wiara w magiczną moc kontroli i represyjności prawa.

Badanie związków między korupcją a rozwojem gospodarczym pozwala na dostrzeżenie następujących zależności⁸:

- korupcja zakłóca funkcjonowanie podstawowego mechanizmu rynkowego, czyli wolnej konkurencji,
- korupcja ogranicza wzrost gospodarczy,
- korupcja ma negatywny wpływ na finanse publiczne,
- korupcja ogranicza inwestycyjny potencjał podmiotu gospodarczego,
- korupcja zniechęca zagranicznych inwestorów,
- korupcja ułatwia funkcjonowanie zorganizowanej przestępczości.

W przypadku gdy korupcja nabiera rozmiarów masowych i staje się trwałym elementem życia publicznego, gospodarka nie może się uwolnić od tzw. kosztów

⁵ Ekonomiści coraz częściej zwracają uwagę na jakość instytucji współpracujących z biznesem. Jakość tych instytucji wpływa na szanse rozwoju danego kraju nie mniej niż wielkość dostępnego kapitału, zasoby naturalne czy jakość siły roboczej.

⁶ Katalog przestępstw dotyczących korupcji stanowi aneks do niniejszego artykułu. W aneksie zamieszczono również statystykę osób skazanych za korupcję w Polsce w latach 2000-2003.

⁷ E. Góral, *Administracja publiczna wobec zjawiska korupcji*, Materiały Międzynarodowej Konferencji „Jakość administracji publicznej”, Kielce-Cedzyna 2004, s. 142.

⁸ A. Lewicka-Strzałecka, „Indywidualny i społeczny wymiar korupcji”, [mszps], Warszawa 2002.

dodatkowych⁹. Z uwagi na to, iż korupcja jest problemem międzynarodowym, w zapobieganiu oraz w walce z nią angażują się wszystkie państwa świata. Dlatego też Komitet Ministrów Rady Europy przyjął w 1997 r. w Strasburgu Rezolucję w sprawie Dwudziestu zasad wiodących w walce z korupcją¹⁰ i zachęca władze krajowe do stosowania tych reguł w codziennej praktyce i walce z nią.

Korupcja na szczeblu lokalnym

Samorządy lokalne, jako jednostki z natury rzeczy bliższe zwykłemu człowiekowi, powinny teoretycznie podlegać bardziej wnikliwej kontroli ze strony obywateli. Samorządy działają jednak w bezpośrednim kontakcie z ludźmi, co powoduje, że są szczególnie narażone na pokusy korupcji. Na zjawisko korupcji na szczeblu lokalnym mocno wpływają dwie okoliczności. Pierwszą jest silna więź, jaka łączy partie polityczne i radnych. Drugą stanowią procedury, które skutecznie blokują kontrolę wyborców nad radnymi¹¹. Okazuje się, że w naszym kraju społeczeństwo obywatelskie nie jest jeszcze wystarczająco rozwinięte, aby społeczność lokalna czuła współodpowiedzialność za funkcjonowanie jednostek samorządu terytorialnego, a co za tym idzie „patrzyła na ręce” lokalnym władzom. Wiele badań wskazuje na to, iż korupcja jest dobrze zdomowiona w naszej świadomości społecznej¹². Okazuje się, że w większości przypadków urzędnik nawet nie sugeruje potrzeby przekazania łapówki dla załatwienia sprawy. Wielu Polaków w przekonaniu o potrzebie „posmarowania” oferuje łapówkę, podtrzymując korupcyjne związki i demoralizując kolejnych urzędników, lekarzy czy policjantów drogówki. W walce z korupcją wspierają wymiar sprawiedliwości kolejne przepisy prawne i regulacje antykorupcyjne. W dziedzinie tej pomogą też prawdopodobnie nowe technologie, które do minimum ograniczą kontakt petenta z urzędnikiem. Podstawową kwestią w walce z korupcją na każdym szczeblu jest jednak zmiana świadomości społecznej i odrzucenie łapówki jako sposobu załatwiania jakichkolwiek spraw. Z kolei władza samorządowa (reprezentowana przez swoich urzędników) przy korzystaniu z prawa podejmowania decyzji powinna:

- realizować jedynie te cele, dla których moc jej nadano,
- nie mieć uprzedzeń i pozostawać obiektywną oraz bezstronną,
- przestrzegać zasady równości wobec prawa,
- zachować właściwe proporcje między wszelkimi efektami odwrotnymi, jakie może mieć jej decyzja w odniesieniu do praw, swobód czy interesów ludzi, a celem, któremu służy,

⁹ Korumpowanie związane jest z ponoszeniem przez korumpującego wydatków. W celu zrównoważenia nakładów poniesionych na skorumpowanie podmiot korumpujący przerzuca te koszty na otoczenie, czyli tak naprawdę koszty korupcji ponosi społeczeństwo.

¹⁰ Rezolucja Rady Europy Nr (97) 24 w sprawie Dwudziestu zasad wiodących w walce z korupcją, przyjęta przez Komitet Ministrów 6 listopada 1997 r. na 101 sesji, Ośrodek Informacji Rady Europy, Centrum Europejskie UW, Biuletyn 3-4, 1999 r., s. 144-145.

¹¹ Por. E. Wojciechowski, *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, Warszawa 2003, s. 129-130.

¹² Szerzej S. Rose-Ackerman, *Korupcja i rzędy*, Warszawa 2001, s. 179-196.

- podejmować decyzje w rozsądnym czasie,
- stosować wszelkie ogólne wskazówki administracyjne w sposób konsekwentny, jednocześnie biorąc pod uwagę szczególne okoliczności każdego przypadku.

Do głównych przyczyn występowania korupcji w administracji samorządowej zaliczyć należy¹³:

- nadmiar kompetencji w ręku jednego urzędnika,
- dowolność w podejmowaniu decyzji,
- lekceważenie dokumentacji i sprawozdawczości,
- słabość kontroli wewnętrznej,
- nierówność w dostępie do informacji,
- brak odpowiedzialności osobistej,
- nadmierne korzystanie z usług zewnętrznych (polegające na korzystaniu przez administrację publiczną z zewnętrznych usług doradczych i eksperckich, którymi zastępowane są czynności należące do podstawowych obowiązków jednostek organizacyjnych danej instytucji),
- uchylanie się przed kontrolą państwową (rozmyślnie unikanie kontroli, np. przez kwestionowanie podstaw prawnych lub zakresu kompetencji organu kontroli),
- słabość rozwiązań antykorupcyjnych.

Szczegółowo kwestią korupcji w samorządzie zajęła się Fundacja im. Stefana Batorego. W ramach Programu Przeciw Korupcji w czerwcu i lipcu 2002 roku przeprowadzono badanie socjologiczne dotyczące zjawiska korupcji w samorządach¹⁴. Najczęściej wymieniane powody wręczania łapówek urzędnikom samorządowym to:

- przyjmowanie do pracy, awansowanie, obsadzanie różnych stanowisk,
- przyspieszenie załatwiania różnych spraw urzędowych, wydawanie dokumentów, zaświadczeń, zezwoleń,
- wydawanie pozwoleń na budowę, zmiany warunków zabudowy,
- sprzedaż gruntów, mienia komunalnego,
- wydawanie zezwoleń, koncesji na prowadzenie różnorodnej działalności gospodarczej,
- przetargi – ustalanie ich warunków i terminów.

Korupcja jest zjawiskiem, które jest bardzo trudno oszacować, a autor stoi na stanowisku, iż korupcja jest zjawiskiem niemierzalnym (w ujęciu ilościowym), gdyż liczba ujawnionych przestępstw korupcyjnych stanowi (w każdej dziedzinie i w każdym kraju) niewielki procent faktycznie popełnionych. Niezależnie od trudnego, a czasami wręcz niemożliwego do precyzyjnego oszacowania zakresu korupcji, należy stwierdzić, iż w okresach przejściowych sprawowanie władzy na szczeblu lokal-

¹³ Zobacz więcej w: *Zagrożenie korupcją w świetle badań kontrolnych Najwyższej Izby Kontroli przeprowadzonych w roku 2003*, raport NIK, Warszawa 2004.

¹⁴ Badanie wykazało, że w latach 1999-2002 łapówki w urzędach gminnych, miejskich, powiatowych czy urzędach pracy dawało 11% tych, którzy w ogóle przyznali się do ich wręczania. Po przeliczeniu na wszystkich Polaków oznacza to, że niecałe 2% Polaków wręczyło łapówkę urzędnikom podczas ostatniej kadencji samorządów. W liczbach bezwzględnych oznacza to jednak aż pół miliona wręczających łapówki. Blisko 45% badanych zadeklarowało, że zetknęło się z przypadkami wykorzystywania przez radnych ich funkcji w interesie ich rodziny i znajomych, a 11% z przypadkami brania łapówek przez radnych. Okazuje się jednak, że wiedza ta najczęściej pochodzi z mediów, a nie z osobistego doświadczenia.

nym (ale również na szczeblu rządowym) daje możliwości realizacji partykularnych interesów, które zawsze będą „przedmurzem” korupcji.

Podsumowanie

Korupcja jest zjawiskiem uniwersalnym, występującym w mniejszym lub większym stopniu we wszystkich państwach świata, bez względu na miejsce położenia, sposób sprawowania władzy czy też dorobek kulturalny. Dokonujący się w Polsce proces transformacji społeczno-gospodarczej stwarzał korzystne warunki do jej rozwoju. Czynniki sprzyjającymi temu zjawisku były przeprowadzane głębokie reformy państwa, powstawanie nowych instytucji administracyjnych i gospodarczych, rozwój systemu bankowego i giełdowego oraz brak przepisów prawa dostosowanych do zmieniającej się rzeczywistości. Praktykom korupcyjnym, zwłaszcza wśród elit politycznych i gospodarczych, sprzyja brak rozdzielenia funkcji publicznych od działalności gospodarczej. W ich wyniku dostęp do publicznych środków uzyskują osoby o niższych kwalifikacjach i kompetencjach, zatem gorzej nimi gospodarujące lub uzyskujące niezasłużone gratyfikacje za pracę gorszej jakości. Niekompetentny urzędnik publiczny nie tylko kompromituje i ośmiesza państwo czy samorząd, ale i marnuje jego zasoby i przysparza strat wspólnocie, w której działa. Jeszcze większe straty powstają, gdy zajmuje on stanowisko zarządcy instytucji prowadzących bezpośrednią działalność gospodarczą, w których kapitał pochodzi ze środków publicznych i jest marnowany. Należy również wspomnieć o aspekcie społecznym korupcji. Koszt zniszczenia czy zmarnowania kapitału społecznego w wyniku wszechogarniającej korupcji jest szczególnie wysoki, gdyż może doprowadzić do zacofania cywilizacyjnego społeczeństwa i kraju. Odtworzenie i pozyskanie tego kapitału jest zaś szczególnie trudne, trudniejsze niż zdobycie kapitału finansowego. Obecnie w Polsce próbuje walczyć się z korupcją przez podejmowanie działań w sferze legislacyjnej, które zmierzają do likwidacji nieprecyzyjnych zapisów. Najlepszym tego przykładem jest próba określenia zasad działalności lobbingsowej, które mają wyeliminować patologie występujące w tym obszarze.

Korupcji nie wyeliminują najlepsze i najsurowsze przepisy prawa, gdyż problem tkwi w mentalności społeczeństwa. Walka z korupcją polega na ustaleniu jej obszarów, przyczyn i okoliczności sprzyjających oraz skutecznym ich usuwaniu lub przynajmniej ograniczeniu ich oddziaływania. Tylko systemowe i systematyczne ograniczanie korupcji może przynieść trwale pozytywne rezultaty. Same regulacje prawne nie są więc w stanie rozwiązać problemu korupcji. Konieczną przesłanką w przypadku Polski jest osiągnięcie wysokiego poziomu etycznego wśród osób sprawujących funkcje publiczne przez rozbudowanie struktur społeczeństwa obywatelskiego. Prawidłowe stosunki demokratyczne w społecznościach lokalnych wymagają szczególnej aktywności mieszkańców w rozwiązywaniu

wszelkich problemów swojego środowiska¹⁵. Obecnie można pokusić się o stwierdzenie, iż korupcja na szczeblach władzy lokalnej jest niewątpliwie patologią władzy, którą dodatkowo wzmacnia „wstrząs społeczny” spowodowany przemianami społeczno-gospodarczymi.

¹⁵ *Samorząd w Polsce*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2004, s. 104.

Aneks

Wyciąg z Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. nr 88, poz. 553 z dnia 2 sierpnia 1997 r.; sprostowanie: z 1997 r. Dz.U. nr 128, poz. 840; zm.: z 1999 r. nr 64, poz. 729 i nr 83, poz. 931, z 2000 r. nr 48, poz. 548 i nr 93, poz. 1027)

Art. 228. § 1. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę lub takiej korzyści żąda, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony w związku z naruszeniem przepisów prawa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega także ten, kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, uzależnia wykonanie czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej.

§ 5. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową znacznej wartości lub jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 6. Karom określonym w § 1-5 podlega odpowiednio także ten, kto w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub organizacji międzynarodowej przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą, albo jej obietnicę, lub takiej korzyści żąda, albo uzależnia wykonanie czynności służbowej od jej otrzymania.

Art. 229. § 1. Kto udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa, aby skłonić osobę pełniącą funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa albo udziela korzyści takiej osobie za naruszenie przepisów prawa, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Kto osobie pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do lat 12.

§ 5. Karom określonym w § 1-4 podlega odpowiednio także ten, kto udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej w związku z pełnieniem tej funkcji.

Art. 230. Kto, powołując się na swoje wpływy w instytucji państwowej lub samorządu terytorialnego, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 231. § 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4. Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona czynu zabronionego określonego w Art. 228.

Tabela 1. Osoby skazane w Polsce prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwa korupcji w latach 2000-2003

Kwalifikacja prawna	2000	2001	2002	2003	dynamika 2001/2000	dynamika 2002/2000	dynamika 2003/2000
Art. 228 par. 1 k.k.	52	55	61	45	105,8	117	86
Art. 228 par. 2 k.k.	1	1	2	4	100	200	400
Art. 228 par. 3 k.k.	38	38	74	65	100	195,8	171
Art. 228 par. 4 k.k.	12	6	12	5	50	100	41,7
Art. 228 par. 5 k.k.	1	1	3	2	100	300	200
Art. 229 par. 1 k.k.	77	72	74	134	93,5	96,1	174
Art. 229 par. 2 k.k.	4	12	10	16	300	250	400
Art. 229 par. 3 k.k.	314	360	362	496	114,5	115,3	149,4
Art. 229 par. 4 k.k.	X	X	2	1	X	X	X
Art. 230	22	14	18	33	63,6	81,8	150
Art. 231 par. 1 k.k.	35	41	50	50	117	142,8	142,8
Art. 231 par. 2 k.k.	22	27	29	43	122,7	131,8	195,5
Art. 231 par. 3 k.k.	2	2	0	3	100	0	150
Razem	582	631	697	897	108,4	119,7	154,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości.